

Dorota STEFAŃSKA*

MARIAN PIOTROWICZ „KOMETA” (1923–2019)

Streszczenie. Marian Piotrowicz związany był z Szadkiem poprzez fakt zamieszkania, edukację oraz działalność konspiracyjną w strukturach ZWZ–AK. Wstąpił do organizacji niepodległościowej działającej na terenie Szadku w marcu 1941 r. i przyjął pseudonim „Kometa”. W ugrupowaniu dowodzonym przez „Orlicza”, pozostawał do dyspozycji komendanta pełniąc obowiązki dowódcy plutonu z zadaniem transportu broni i amunicji. Jako najbliższy współpracownik komendanta wspierał go w poszukiwaniu i werbowaniu odpowiednich osób w szeregi konspiracyjne. Po wojnie w 1945 r. opuścił Szadek. Ukończył w Krakowie Akademię Górniczo-Hutniczą. Jako inżynier pracował w Przedsiębiorstwie Budowy Zakładów Przemysłu Węglowego w Bytomiu, w tym czasie zajmując się nauczaniem w szkołach górniczych. Po przejściu na emeryturę zaangażował się w tworzenie struktur organizacji kombatanckiej, został prezesem Okręgu Śląskiego ŚZŻAK. Był niestudziwym działaczem w krzywieniu idei Polskiego Państwa Podziemnego. W 1989 roku przyczynił się do integracji szadkowskiego środowiska kombatanckiego inspirując powołanie terenowego koła SZŻAK w Szadku.

Słowa kluczowe: konspiracja, Związek Walki Zbrojnej Armii Krajowej (ZWZ–AK), Rejon VI Szadek

Marian Piotrowicz – nauczyciel, inżynier górniczy i miernictwa górniczego, działacz organizacji kombatanckiej Okręgu Śląskiego i Zarządu Głównego Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej w Warszawie – to osoba przez całe życie blisko związana z Szadkiem. Tu spędził dzieciństwo i lata II wojny światowej. Blisko współpracował z szadkowskim kołem kombatanckim Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej (ŚZŻAK) oraz szkołą podstawową i gimnazjum w Szadku.

Mariana Piotrowicza, byłego żołnierza AK, podkomendnego „Orlicza” Ludwika Osińskiego, poznałam w kwietniu 1997 r. na zorganizowanym przez

* Dorota Stefańska, mgr, emerytowana nauczycielka historii w Zespole Szkoły Podstawowej i Gimnazjum w Szadku, członek zarządu Towarzystwa Przyjaciół Szadku, e-mail: dorotastef@onet.pl.

zarząd Koła ŚZŻAK zebraniu sprawozdawczo-wyborczym. Było to spotkanie, na którym Krzyżem Armii Krajowej została udekorowana zasłużona w okresie okupacji Daniela Ludwicka ps. „Wierna” (fot. 1).

Fot. 1. Marian Piotrowicz dekoruje Daniełę Ludwicką ps. „Wierna” Krzyżem Armii Krajowej (Szadek, 26 kwietnia 1997 r.)

Źródło: ze zbioru Doroty Stefańskiej

W kolejną rocznicę powołania Służby Zwycięstwu Polski (27 września 1939 r.) oraz w rocznicę bitwy pod Szadkowicami (1863 r.) koło ŚZŻAK w Szadku zorganizowało uroczystość odsłonięcia tablicy upamiętniającej żołnierzy Armii Krajowej Obwodu Sieradz, Rejonu Szadek. Uroczystość rozpoczęła się w szadkowskiej świątyni, a zakończyła złożeniem kwiatów pod pomnikiem upamiętniającym żołnierzy i bohaterów II wojny światowej (przed urzędem miasta) przez por. Daniełę Ludwicką, prezesa koła ŚZŻAK w Szadku por. Przemysława Sowę i kpt. Mariana Piotrowicza.

Marian Piotrowicz często bywał w Szadku odwiedzając rodzinę a także groby kolegów z czasów konspiracji. Jego bliska współpraca z szadkowską szkołą owocowała m.in. pozyskaniem literatury historycznej, kalendarzy i map ściennych służących jako pomoc dydaktyczna w nauczaniu historii, zwłaszcza przybliżania etosu Armii Krajowej. Wspomnienia Mariana Piotrowicza z lat szkolnych zostały także opublikowane na łamach „Biuletynu Szadkowskiego”¹.

Zachowałam wiele kart z życzeniami świątecznymi podpisanymi przez kapitana, później majora, a od 2014 r. podpułkownika Piotrowicza. W marcu 2018 r. odbyliśmy rozmowę telefoniczną z okazji ukończenia 95 lat życia jubilata. Ostatni raz rozmawialiśmy z jego inicjatywy w połowie stycznia 2019 r. 25 stycznia Marian Piotrowicz odszedł na „wieczną wartę”.

¹ D. Stefańska, *Szkoła w Szadku we wspomnieniach i na starej fotografii*, „Biuletyn Szadkowski” 2006, t. 6, s. 167–230.

Tekst poświęcony szadkowianinowi Marianowi Piotrowiczowi przybliży sylwetkę tego byłego żołnierza AK, który wiele wysiłku włożył w szerzenie wiedzy o polskim państwie podziemnym w okresie II wojny światowej, odkłamywanie historii i przekazywanie prawdy o działalności Armii Krajowej.

RODZINA I LATA SZKOLNE

Marian Piotrowicz, syn Antoniego i Zofii z Lesnerów², urodził się 5 marca 1923 r. nieopodal Szadku we wsi Tarnówka, liczącej kilka gospodarstw i kilkunastu gospodarzy. Ojciec trudnił się kowalstwem, matka zaś prowadziła dom i wychowywała trójkę dzieci. Matka zmarła w wieku 28 lat na tyfus. Marian miał wówczas 6 lat, jego brat Hieronim 4 lata, a siostra Zofia 10 miesięcy. Po śmierci pierwszej żony ojciec Antoni poślubił Władysławę Masłowską, matkę trójki dzieci. Z ich związku po 4 latach małżeństwa urodził się Jan – przyrodni brata Mariana³.

We wrześniu 1930 r. Marian poszedł do powszechnej szkoły podstawowej w Szadku: *po ukończeniu siedmiu lat... wyposażony w tornister i egzemplarz elementarza Mariana Falskiego przekroczyłem progi szkoły...*⁴ Włączył się w działalność harcerską i został członkiem drużyny harcerskiej im. płk. Lisa-Kuli⁵. Pełnił funkcję skarbnika Szkolnej Kasy Oszczędności, był także ministrantem w szadkowskim kościele.

Po ukończeniu szkoły podstawowej kontynuował naukę w Państwowym Gimnazjum i Liceum im. Kazimierza Wielkiego w Zduńskiej Woli. Do czasu wybuchu wojny zdążył ukończyć dwie klasy. Jesienią 1939 r. szkoła została zamknięta przez niemieckie władze okupacyjne. Pozbawiony możliwości nauki Marian podjął pracę w zakładzie kowalskim swego ojca, świadczącym usługi kowalskie dla Niemców i okolicznej ludności.

OD HARCERSTWA DO KONSPIRACYJNEJ ZWZ–AK

Po ciężkich walkach w pierwszych dniach wojny 5 i 6 września oddziały Armii Łódź wycofywały się w kierunku wschodnim, przez Szadek. Wkrótce cały kraj znalazł się pod okupacją. Już we wrześniu 1939 r. w województwie łódzkim, a także na terenie powiatu zduńskowolskiego, spontanicznie powstawały tajne

² Zob. kwestionariusz Biura do Spraw Kombatantów o przyznanie uprawnień kombatanckich przez Ministra Pracy i Polityki Socjalnej, Katowice 18 kwietnia 1991 r. (kopia dokumentu w posiadaniu autorki).

³ Wywiad z Seweryną Piotrowicz, styczeń 2019.

⁴ D. Stefańska, *Szkola w Szadku we wspomnieniach...*, s. 176.

⁵ Płat sztandaru tej drużyny harcerskiej przez kilka lat prezentowany był uczniom szkoły, tj. od momentu przekazania go do szkolnej izby pamięci.

grupy i organizacje, których celem była walka z wrogiem i samopomoc obywatelska⁶. W listopadzie struktury te weszły w skład SZP, a następnie ZWZ⁷.

Od jesieni 1939 r. Szadek znalazł się w granicach III Rzeszy, tzw. Kraju Warty, gdzie prowadzenie działalności konspiracyjnej było trudniejsze niż w Generalnej Guberni⁸. Przesiedlona z Wołynia i Ukrainy ludność narodowości niemieckiej sprzyjała władzom okupacyjnym. Marian Piotrowicz zatrudniony w kuźni ojca, świadcząc usługi kowalskie miał częsty kontakt z Niemcami. Docierały do niego informacje o poczynaniach zarządzających pobliskimi majątkami w Przatowie (komisarza następnie właściciela Unterschitza), Górnej Woli, Rzepiszewie, Wilamowie, Łobudzicach⁹. Pozyskiwanie informacji o niemieckiej żandarmerii i oddziałach SA pozwalało na uprzedzanie mieszkańców o grożących łapanekach i wysiedleniach¹⁰. Młody Marian Piotrowicz był odpowiednim kandydatem do działalności konspiracyjnej. Zauważył to przybyły do Szadku w lutym 1940 r. Ludwik Osiński ps. „Orlicz”. Tak relacjonuje Daniela Ludwicka:

W miesiącu lutym 1940 r. „Orlicz”, który się ukrywał, został ostrzeżony o niebezpieczeństwie aresztowania, przeniósł się do Szadku, pow. Sieradz, gdzie podjął pracę jako młynarz w młynie gospodarczym, a od lipca 1941 r. przeniósł się do młyna spółkowego w tym mieście, gdzie pracował, do końca wojny. Ja pojechałam razem z nim do Szadku. Tu włączyliśmy się w działalność konspiracyjną.

⁶ O rodzącej się konspiracji w Szadku, Zduńskiej Woli, Sieradzu pisze Przemysław Sowa w opracowaniu *Komendanci ZWZ–AK w Obwodzie Sieradzkim, Zduńska Wola 2002*. Działająca w Szadku PPS frakcja Wolność – Równość – Niepodległość (WRN), na czele której stał Ignacy Kobacki ps. „Gryf”, weszła do ZWZ (jej przedstawicielem w Komendzie Obwodu był Ignacy Kobacki). Ludwik Osiński, były żołnierz 7. pułku ułanów, związany z działalnością konspiracyjną w Szadku, po klęsce wrześniowej zorganizował pluton strzelców konnych, składający się z synów gospodarzy mieszkających w Marzeninie, przekształcony w wojskowy oddział konspiracyjny wchodzący w skład zawiązanej w pobliskiej Zduńskiej Woli przez księdza Józefa Balcerczyka i Józefa Płocińskiego Organizacji Samoobrony Polski [zob. Życiorys Danieli Anny Ludwickiej, w posiadaniu autorki]. Działalność konspiracyjną na stacji kolejowej Szadek prowadzili jej pracownicy: dyżurny ruchu Wiktor Rzymowski i Marian Kaczor, aresztowani w marcu 1942 r. Na zwolnione miejsce dyżurnego ruchu w Szadku skierowano Władysława Kuczковского, kolegę Rzymowskiego, który w nocy z 13 na 14 maja wprowadził pusty pociąg towarowy nr 10674 na pociąg ładowny nr 8726. Kilka wagonów uległo zniszczeniu, a parowóz nie nadawał się do dalszej jazdy. Jeden z członków załogi został ranny, aresztowany i oskarżony o sabotaż był przetrzymywany w więzieniu sieradzkim do 1943 r.; Zob: *Żołnierze żelaznych szlaków 1939–1945*, MON, Warszawa 1988, s. 178–182.

⁷ A. Ossowski, *Struktury terytorialne organizacji niepodległościowych Okręg Łódź AK VII 1944–1945*, [w:] *Atlas polskiego podziemia niepodległościowego*, IPN, Warszawa 2007, s. 380.

⁸ K. Lesiakowski, *Konspiracja 1939–1945*, [w:] *Sieradz. Dzieje miasta*, Łódź–Sieradz 2014, s. 145–167.

⁹ Oświadczenie świadka M. Piotrowicza z dn. 15 kwietnia 1995 r. w sprawie działalności konspiracyjnej Józefa Niedźwiedzkiego ps. „Miś”.

¹⁰ Relacja Feliksa Sędzikowskiego dotycząca ruchu oporu od 1939 r. oprac. przez Przemysława Sowę (kopia w posiadaniu autorki).

*Mieszkaliśmy w domu p. Piotrowiczów, których syn Marian Piotrowicz ps. „Kometa” był bliskim konspiracyjnym współpracownikiem mojego brata*¹¹.

W marcu 1941 r. Marian Piotrowicz został zaprzysiężony przez „Orlicza”, późniejszego dowódcę Spieszonego Szwadronu AK (SSAK) przyjmując konspiracyjny pseudonim „Kometa”. Został przydzielony do dyspozycji Ludwika Osińskiego, któremu w pomagał werbować nowych członków ruchu oporu. Pracując w warsztacie ojca miał szeroki kontakt z ludźmi, a znajomość języka niemieckiego ułatwiała mu pozyskiwanie informacji. Pełnił także obowiązki dowódcy patrolu do spraw transportu broni i amunicji do punktu zbornego¹². Oddział w hierarchii organizacyjnej należał do VI Rejonu Szadek (obejmującego miasto Szadek oraz gminy Krokocice, Wierzchy i Zadzim¹³), Obwodu Sieradzkiego AK (którego komendantem w latach 1941–1942 był ppor. Marcin Stachecki), Okręgu Łódź „Barka”, inspektoratu sieradzko-wieluńskiego¹⁴.

„Kometa” ściśle współpracował z plutonem Czesława Adamkiewicza ps. „Kuba” i Jerzego Magiera „Wilka”, dostarczał również tajną prasę oraz meldunki od Komendy Rejonu Konspiracyjnego, brał także udział w przygotowaniach do akcji „Burza” oraz w zwalczaniu niedobitków armii niemieckiej¹⁵. Sam opisał to następującymi słowami:

Zarządzone w sierpniu 1944 r. pełne pogotowie zbrojne w nadziei powszechnego powstania wywołało wzmożone akcje gromadzenia broni, co zbiegło się w czasie z uchodzącymi ze wschodu przed nacierającą armią radziecką zdemobilizowanymi przez Niemców,

¹¹ Życiorys Danieli Ludwickiej, spisany w Radziejowie Kujawskim w 1994 r. (kopia w posiadaniu autorki). Daniela Ludwicka ur. 27 czerwca 1923 r. w Łazinie, pow. Łowicz, córka Marcelego, siostra wachmistrza Ludwika Osińskiego ps. „Orlicza”, była najbliższym żołnierzem współpracującym z dowódcą Spieszonego Szwadronu AK. Oboje mieszkali w domu rodzinnym Mariana Piotrowicza w Szadku, przy ul. Kilińskiego. Pełniła funkcję łączniczki między „Orliczem”, a zastępcą komendanta m. Szadek sierż. Walentym Wesołowskim ps. „Mur”, pełniła także służbę informacyjno-wywiadowczą. W ramach przygotowań do akcji „Burza” została przeszkolona jako sanitariuszka (Oświadczenie świadka Mariana Piotrowicza – Katowice 30 maj 1994 r.).

¹² *Arkusz Ewidencyjny Komisji Weryfikacyjnej Kola byłych Żołnierzy AK Londyn*, Katowice do London WG ORF 240 King Street 25 grudnia 1989 r. Rękopis Mariana Piotrowicza w posiadaniu autorki.

¹³ P. Sowa, *Komendanci ZWZ – AK w obwodzie sieradzkim*, Zduńska Wola 2002, s. 8; J. Mielczarek, *Powiat sieradzki w latach okupacji hitlerowskiej*, [w:] J. Śmiałowski (red.), *Szkice z dziejów sieradzkiego*, Łódź 1977, s. 516.

¹⁴ Kwestionariusz osoby ubiegającej się o przyznanie uprawnień kombatanckich przez Ministra Pracy i Polityki Socjalnej, a także Deklaracja zgłoszenia uczestnictwa w Stowarzyszeniu Żołnierzy Armii Krajowej Okręgu Śląskiego w Katowicach (kopia).

¹⁵ Oświadczenie świadka K.J. Magiera ps. „Wilk” z 17 marca 1991 r. (kopia w posiadaniu autorki); M. Piotrowicz, *By czas nie zatął i niepamięć*, s. 302.

*a pozbawionymi już wtedy jakiegokolwiek moralności mieszkańcami Kaukazu, Donbasu i Krymu...*¹⁶

Marian Piotrowicz prowadził działalność konspiracyjną od lipca 1941 r. do 19 stycznia 1945 r.

W dokumentacji sporządzonej przez Koło byłych Żołnierzy AK w grudniu 1989 r. Marian Piotrowicz wymienia jeszcze kilka innych osób zaangażowanych w konspirację: Przemysława Sowę ps. „Ryś”¹⁷, Jana Kolada ps. „Szary”, Józefa Sadowskiego ps. „Sęp”, Czesława Sadowskiego ps. „Konar”. Pod koniec wojny Niemcy przygotowując odwrót zarządzili kopanie rowów przeciwczołgowych na odcinku młyn – las Tarnówka (w pobliżu domu Piotrowiczów). Do kopania zapędzono mieszkańców Szadku i pobliskich miejscowości. Podczas ofensywy wojsk sowieckich 19 stycznia 1945 r. rów zapełniły ciała zabitych żołnierzy, niemieckich służb sanitarnych i cywilów – mieszkańców Osin¹⁸.

Fot. 2. Dom Antoniego Piotrowicza z przylegającą kuźnią w Szadku przy ul. Kilińskiego 28. W domu tym zamieszkał „Orlicz”, komendant Spieszonego Szwadronu AK
Źródło: ze zbioru Seweryny Piotrowicz

¹⁶ *Arkusz Ewidencyjny Komisji Weryfikacyjnej Koła byłych Żołnierzy AK Londyn...*

¹⁷ „Ryś” w bojowej strukturze SSAK był dowódcą sekcji wchodzącej w skład plutonu, zaś w przygotowaniach do akcji bojowych i sabotażowych pełnił funkcję specjalisty do spraw technicznych (oświadczenie świadka L. Osińskiego. Radziejów 22 lutego 1975 r.). Przemysław Sowa ur. 1 marca 1925 r. w Warszawie, syn Kazimierza i Florentyny, przewodniczył szadkowskiemu kołu ŚZZAK. Pochowany na cmentarzu katolickim przy ul. Ogrodowej w Łodzi.

¹⁸ Potwierdziły to prace archeologiczne prowadzone na Osinach z inicjatywy Polsko-Niemieckiej Fundacji „Pamięć”.

LATA POWOJENNE

Po wyzwoleniu Marian Piotrowicz wszedł w skład lokalnych władz i służb porządkowych Milicji Obywatelskiej na terenie Szadku¹⁹. W marcu 1945 r., opuścił Szadek i zamieszkał w Zduńskiej Woli, gdzie kontynuował naukę i po czterech miesiącach zdał małą maturę. W czasie uczęszczania do gimnazjum, jak sam relacjonował zgłosił się na *dywersję (WIN – Sieradz). Zapowiedziana podchorążówka w Górach Świętokrzyskich nie doszła do skutku, posądzam, że na skutek przyjazdu premiera Mikołajczyka i powołania Rządu Jedności Narodowej*²⁰.

Lata powojenne dla byłych żołnierzy Armii Krajowej były niezwykle trudne. Ostatni komendant Okręgu Łódź AK płk Michał Stępkowski „Barbara” wydał rozkaz o likwidacji struktur okręgowych, co jednak nie uchroniło żołnierzy AK przed mającymi miejsce od marca 1945 r. aresztowaniami, prowadzonymi przez funkcjonariuszy Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Łodzi²¹. 16 kwietnia 1945 r. w Sieradzu przez UB aresztowany został Ludwik Osiński ps. „Orlicz”²². Marian Piotrowicz widząc co się dzieje latem 1945 r. podjął decyzję o opuszczeniu Zduńskiej Woli i wyjechaniu na Dolny Śląsk, gdzie zamieszkał w Nysie²³. Następnie kontynuował edukację studiując na Akademii Górniczej w Krakowie. W czasie studiów był asystentem w Katedrze Geodezji i Miernictwa Górniczego.

W 1952 r. Marian Piotrowicz podjął pracę w Przedsiębiorstwie Budowy Zakładów Przemysłu Węglowego w Bytomiu. Prowadził także nauczanie młodzieży w szkole górniczej „Sztygarka” w Dąbrowie Górniczej oraz Zaocznym Technikum Budowlanym w Bytomiu. Działał społecznie w Naczelnej Organizacji Technicznej. 22 listopada 1952 r. poślubił Zdzisławę Góralską (ślub w Dąbrowie Górniczej), z którą miał dwoje dzieci: Witolda²⁴ i Magdę.

W 1980 r. Marian Piotrowicz zatrudniony w Przedsiębiorstwie Budowy Szybów w Bytomiu przeszedł na emeryturę. Zamieszkał w Katowicach, gdzie do końca życia uczestniczył w życiu społecznym, przede wszystkim środowisk kombatanckich.

¹⁹ Informacja o działaniach Armii Krajowej w rejonie Szadek (Obwód Sieradz, Okręg AK Łódź) spisana w Szadku 17 maja 1993 r. przez Czesława Adamkiewicza ps. „Kuba”, Leona Poredę ps. „Lis” i Mariana Piotrowicza ps. „Kometa”.

²⁰ *Arkusze Ewidencyjne Komisji Weryfikacyjnej Kola byłych Żołnierzy AK Londyn...*

²¹ *Atlas Podziemia Niepodległościowego 1944–1956*, IPN, Warszawa 2007, s. 380.

²² *Życiorys Daniela Ludwickiej, spisany w Radziejowie Kujawskim w 1994 r.* (kopia w posiadaniu autorki).

²³ *Urodziny kapitana. Uroczystość Instytutu Pamięci Narodowej, „Śląski Dziennik Zachodni”, Katowice, 6 marca 2003, s. 2; Archiwum Państwowe w Łodzi (APŁ), Relacja Walentego Wesołowskiego pseudonim „Mur” z kwietnia 1969 i stycznia 1970 r.* (kopia w posiadaniu autorki).

²⁴ Witold Piotrowicz, mgr inż., ukończył Politechnikę Śląską, był absolwentem Uniwersytetu Warszawskiego i Gonzaga University w Spokane (w stanie Waszyngton w USA). Zmarł 29 grudnia 2001 r. w Spokane w wieku 48 lat (na podstawie prasowego nekrologu ze zbiorów rodzinnych); data ślubu ustalona 12 maja 2020 roku na podstawie rozmowy telefonicznej z córką Mariana Piotrowicza.

Powstanie „Solidarności” pozwoliło na ujawnienie wielu skrywanych wcześniej biografii. Zaświadczenie weryfikacyjne wystawione przez Koło byłych Żołnierzy AK w Londynie potwierdziło udział w ruchu oporu zaprzysiężonego żołnierza Spieszonego Szwadronu AK Mariana Piotrowicza, a 20 października 1987 r. przyznano mu Krzyż Armii Krajowej nr 39827 (ustanowiony 1 sierpnia 1966 r. przez dowódcę AK gen. Tadeusza Bora-Komorowskiego dla upamiętnienia wysiłku Żołnierzy Polski Podziemnej w latach 1939–1945). W grudniu 1989 r. Marian Piotrowicz złożył deklarację uczestnictwa w Stowarzyszeniu Żołnierzy Armii Krajowej Okręgu Śląskiego w Katowicach.

Fot. 3. Marian Piotrowicz (pierwszy od prawej) na studenckiej wycieczce w Poznaniu
Kartka pocztowa przesłana siostrze Zofii z targów poznańskich 18 maja 1948 r.

Źródło: zbiory rodzinne Seweryny Piotrowicz

Fot. 4. Zdjęcia ślubne Mariana Piotrowicza i Zdzisławy Góralskiej

Źródło: zbiory rodzinne Seweryny Piotrowicz

INICJATOR POWOŁANIA ŚŻŻAK W SZADKU

Po 1989 r. pojawiło się wiele inicjatyw byłych żołnierzy ZWZ–AK. Z chwilą powstania ŚŻŻAK nastąpiła również integracja szadkowskiego środowiska kombatanckiego, do czego walenie przyczynił się Marian Piotrowicz inspirując powołanie koła Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej w Szadku. Poświadcza to wysłany z Katowic do Szadku list do znajomego z okresu okupacji datowany 26 maja 1990 r.

Szanowny Panie Czešku!

Myślę, że po starej znajomości mogę się tak do Pana zwracać, a ponadto myślę, że imienia nie pomyliłem. To już przecież mija w tym roku 45 lat, jak wyjechałem z Szadku i stąd wszystko możliwe, pamiętać nie ta.

O co chodzi? Już kilkakrotnie byłem u rodziny i oglądam się czy nie myślicie w Szadku o powołaniu jakiegoś koła Związku Żołnierzy AK, ale jakoś nic nie słychać. [...] dowiedziałem się tak przypadkowo, że należał Pan również do konspiracji w czasie wojny i stąd do Pana piszę. Czy nie uważa Pan, że należałoby takie koło powołać? Żeby mnie Pan jednak dobrze zrozumiał. Ja osobiście nie mam w tym żadnego interesu. Po prostu gdybyście o tym myśleli to chciałem ewentualnie pomóc, ponieważ się w tej sprawie bardzo dobrze orientuję. Wczoraj byłem w Szadku i miałem ze sobą dużą ilość druków, deklaracji i statut „Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej”, ale zabrałem to ze sobą, ponieważ postraszyli mnie „koledzy kolejarze”, że od godz. 20 w Karsznicach rozpoczynają strajk i bałem się, że mogę nie móc wyjechać, a mam tu właśnie pilne sprawy z tym związane. [...] Co potrzeba do założenia koła? Po pierwsze – ludzie. Musi być najmniej 10 osób. Na ich wniosek Zarząd Okręgu powołuje koło/oddział. Okręg mieści się w Łodzi i obejmuje swym zasięgiem woj. łódzkie, sieradzkie i część płockiego. [...] Sprawa druga – dowody, że ludzie należeli do AK. Z tym chyba gorzej. Dowody takie powinien dostarczyć komendant rejonu, a gdyby on był zweryfikowany i podpisał przybijając swą pieczętkę to zupełnie wystarczy. Warunek – wystawiający musi być zweryfikowany. Jeśli nie ma zaświadczeń komendanta mogą być oświadczenia świadków, ale zweryfikowanych, to jest takich, którzy swoją przynależność bezspornie udowodnili. Ludzie odchodzą i nie wiem czy tylu ludzi zebraloby się? Umarł jak słyszałem Kazimierczak z Przatowa oraz wielu innych o których wiem, że byli członkami AK. Z tych co ja wiem to: Pan, Stefan Łazuchiewicz, Jan Kolad, Jutek Sadowski. Pan na pewno zna więcej. Działał, ale chyba nie w naszym zgrupowaniu Bednarek z Karczówka, obecnie w Łodzi. W Sikucinie jest Masłowski Czesław, który jak wiem też należał. Do koła mogą należeć też ludzie, którzy po wojnie na tym terenie się znaleźli, ale muszą być w posiadaniu dowodów. [...] czy Panowie są tym zainteresowani? Jeśli tak to proszę powiadomić u mnie na Przatowskiej... to dalej się będę koło tego kręcił. Wcześniej zawiadomię kiedy przyjadę. Od czego zacząć i to już?

– poszukać minimum 10 ludzi należących do AK,

- zorientować się jakie i czy mają jakieś dowody (jeśli ktoś należał do ZBOWiD-u to nie szkodzi, a może być bardzo przydatny jeśli ma wpisane w dokumentacji, że był uczestnikiem Ruchu Oporu – AK). Z reguły obecnie wszyscy AK-owcy ze ZBOWiD-u występują.

Kto nie może być członkiem ŚZZAK? Ci, którzy w czasie okupacji lub po wojnie zniesławili AK, szkalowali, prześladowali żołnierzy AK, postępowali niegodnie itd. No naturalnie nie mogą być tzw. utrwalacze UB-ecy, zagorzali milicjanci, którzy też to robili, ale to byłoby za dużo na list...

Gdybyście nie mieli 10 ludzi, to możecie dołączyć do koła w Zduńskiej Woli (chyba tam jest), bo tam z nimi w czasie wojny jeszcze miałem kontakty i wiem że było prężne zgrupowanie... Jeśli nie to do Sieradza. To już Panów sprawa. Ja to robię ze względów ambicjonalnych. Jak to może być, żeby Szadek był gorszy. Przed wojną, pamięta Pan, ile było organizacji? No to tyle na dziś.

*Do zobaczenia
Marian Piotrowicz*

List był napisany dwa miesiące po zjednoczeniowym zjeździe w Warszawie dwóch związków kombatanckich: istniejącego w Krakowie Związku Żołnierzy Armii Krajowej oraz Stowarzyszenia Żołnierzy Armii Krajowej z siedzibą w Warszawie. 14 marca 1990 r. połączyły się one w jedno stowarzyszenie pod nazwą Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej skupiający wszystkich byłych żołnierzy AK w kraju i na całym świecie²⁵.

Nie zachowała się koperta z adresem listu, ale najprawdopodobniej był nim kolega z konspiracji o pseudonimie „Kuba”²⁶. Dzięki tej inicjatywie na początku lat 90. XX w. ujawnili się żołnierze AK z Szadku i utworzyli terenowe koło ŚZZAK. Marian Piotrowicz poświadczył działalność konspiracyjną wielu zaprzysiężonych żołnierzy ZWZ–AK. Potwierdził prawdziwość deklaracji kombatanckich Ludwiczki Daniela ps. „Wierna”, siostry i najbliższej współpracownicy dowódcy Spieszonego Szwadronu AK, wachmistrza Ludwika Osińskiego ps. „Orlicz”, Józefa Niedźwieckiego ps. „Miś”, s. Jana, szeregowca pełniącego na zlecenie komendanta „Orlicza” funkcję wywiadowcy w środowisku niemieckim wsi Łobudzice, Jerzego Kobackiego ps. „Mały Gryf”, członka sekcji, zastępcy komendanta Milicji Obywatelskiej wiosną 1945 r., Czesława Adamkiewicza ps. „Kuba”, kaprała, dowódcy plutonu. Działalność niepodległościową Mariana Piotrowicza w strukturach Polskiego Państwa Podziemnego poświadczyli w ar-

²⁵ M. Piotrowicz, *Okręg Śląski Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej w 20-lecie istnienia*, [w:] M. Piotrowicz (red.), *By czas nie zatarł i niepamięć*, Katowice 2009, s. 178.

²⁶ Czesław Adamkiewicz, ur. 15 maja 1908 r. w Szadku, s. Władysława. Kaprał, dowódca plutonu. Potwierdzenie służby w AK świadka Mariana Piotrowicza, Szadek 17 lutego 1991 r. (kopia w posiadaniu autorki).

kuszach ewidencyjnych Komisji Weryfikacyjnej: Daniela Ludwicka ps. „Wierna”, Kazimierz Jerzy Magier ps. „Wilk” oraz Józef Sadowski ps. „Sęp”.

Pierwszym prezesem ukonstytuowanego w 1990 r. koła ŚZZAK w Szadku został Jerzy Kobacki ps. „Mały Gryf”²⁷. W 1997 r. koło szadkowskie (jedyne na terenie powiatu sieradzkiego, byłego obwodu AK Sieradz, najmniejsze na obszarze Okręgu ŚZZAK Łódź) liczyło 11 członków zwyczajnych i czterech nadzwyczajnych, w tym dwoje zamieszkałych w Łodzi, dwoje w Zduńskiej Woli i po jednej osobie w Krakowie i Radziejowie Kujawskim²⁸. Z uwagi na śmierć członków stan liczebny koła z biegiem lat ulegał zmniejszeniu.

Marian Piotrowicz był także współzałożycielem powstałego w 1989 r. Śląskiego Okręgu Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej. Od 1992 r. pełnił funkcję jego wiceprezesa, a w latach 1995–2011 prezesa²⁹. W latach 2002–2010 działał również w Zarządzie Głównym ŚZZAK – był członkiem Rady Naczelnej, następnie członkiem Prezydium i wiceprezesem (od 2007), przewodniczącym Komisji ds. Odznaczeń i Awansów (od 2008). Jako reprezentant Okręgu Śląskiego ŚZZAK współpracował z Urzędem ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych³⁰. Przez ostatnie osiem lat swego życia pełnił funkcję Honorowego Prezesa Okręgu Śląskiego ŚZZAK.

Fot. 5. Marian Piotrowicz – górnik z wizytą w rodzinnym Szadku

Źródło: zbiory rodzinne Seweryny Piotrowicz

W wieku 88 lat Marian Piotrowicz postanowił ograniczyć swoją aktywność społeczną, co w liście z grudnia 2011 r. adresowanym do autorki tego tekstu wyraził następujących słowach:

²⁷ Jerzy Kobacki, ur. 29 kwietnia w Szadku, s. Ignacego. Członek sekcji wchodzącej w skład plutonu AK Jerzego Magiery ps. „Wilka” (od kwietnia 1943 r. do 20 stycznia 1945 r.)

²⁸ Protokół z Walnego Zebrania Sprawozdawczo-Wyborczego Koła ŚZZAK w Szadku z 26 kwietnia 1997 r. (w zbiorach pracowni historycznej Szkoły Podstawowej w Szadku).

²⁹ *By czas nie zatarał i niepamięć*, Katowice 2009, s. 191.

³⁰ Tamże, s. 215.

W tym burzliwym okresie naszej historii, po 70 latach służby kolejno: w Armii Krajowej, administracji państwowej na Opolszczyźnie, Zjednoczeniu Budownictwa Górniczego, szkolnictwie zawodowym, władzach naczelnych i okręgowych Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej, przeszedłem w stan spoczynku. Na swej drodze życiowej miałem szczęście współpracować ze znakomitymi ludźmi, oraz doświadczonymi weteranami walki i pracy. Spotkałem wielu przyjaciół, ludzi mi osobiście i Związkowi, któremu poświęciłem dwadzieścia dwa lata pracy, życzliwych. Im to wszystkim z wielką wdzięcznością pragnę tą drogą serdecznie podziękować.

Fot. 6. Marian Piotrowicz z odznaczeniami

Źródło: ze zbioru Doroty Stefańskiej

WDZIĘCZNOŚĆ, PAMIĘĆ I HOŁD

Marian Piotrowicz do końca życia prowadził bardzo aktywne życie. Współpracował z wieloma organizacjami i szkołami. Z jego inspiracji kombatanek patronowali podjętej przez Towarzystwo Opieki nad Oświęcieniem inicjatywie nadania Zespołowi Szkół Zawodowych nr 5 imienia rotmistrza Witolda Pileckiego³¹. Marian Piotrowicz był inicjatorem powołania licznych stowarzyszeń, m.in. Klubu „Grota”, Towarzystwa Przyjaciół Armii Krajowej i Stowarzyszenia Pamięci Armii Krajowej. Współpracował z Jednostką Wojskową Wojsk Nadwiślańskich, Górnośląskim Centrum Kultury oraz władzami wojewódzkimi przy organizacji uroczystości upamiętniających żołnierzy AK. Brał udział w: odsłonięciach tablic pamiątkowych i pomników, organizacji Roku Polski Walczącej (1999) i Roku Pamięci Narodowej (2000). Jako przedstawiciel

³¹ Tamże, s. 196.

ŚŹŹAK był członkiem delegacji rządowej na uroczystości odsłonięcia pomnika gen. Władysława Sikorskiego w Londynie (24 maja 2000 r.).

Marian Piotrowicz nawiązał kontakty z katowickim Instytutem Pamięci Narodowej w celu wyjaśniania spraw związanych z życiem i śmiercią żołnierzy AK. Przekazał Instytutowi prywatne archiwum czasopism i książek wydanych w podziemiu w latach 80. minionego wieku³². Za swą działalność otrzymał szereg odznaczeń: Krzyż Armii Krajowej, Krzyż Partyzancki, Śląski Krzyż Warszycy, Medal Komisji Edukacji Narodowej, Złotą Odznakę Śląskiego Związku Żołnierzy Armii Krajowej, Złotą Odznakę „Za zasługi dla województwa katowickiego” i Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski.

Marian Piotrowicz, ppłk w stanie spoczynku, zmarł 25 stycznia 2019 r., dwa miesiące przed ukończeniem 96 roku życia. Uroczystości pogrzebowe z udziałem wojskowej asysty honorowej 34. Śląskiego Dywizjonu Raketowego Obrony Powietrznej i Orkiestry Wojskowej z Bytomia³³ odbyły się 30 stycznia 2019 r. na cmentarzu komunalnym w Katowicach przy ulicy Murckowskiej 9. W kaplicy cmentarnej zgromadzili się najbliżsi, rodzina, przyjaciele, kombatanci, przedstawiciele władz województwa śląskiego, służb mundurowych, organizacji społecznych i młodzieżowych, mieszkańcy Górnego Śląska. Ppłk Piotrowicz znalazł miejsce spoczynku w kwaterze żołnierzy Armii Krajowej.

Fot. 7. Żołnierze asysty honorowej 34. Śląskiego Dywizjonu Raketowego Obrony Powietrznej z Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski na uroczystości pogrzebowej ppłk inż. Mariana Piotrowicza, Katowice 30 stycznia 2019 r.

Źródło: ze zbioru Doroty Stefańskiej

³² <https://www.gazetaprawna.pl/art> [dostęp: 28.01.2019].

³³ J. Stulczewski (oprac.), *Odeszli na wieczną wartę. Ppłk inż. Marian Piotrowicz ps. „Kometa”*, „Biuletyn Informacyjny”, luty 2019, rok XXIX, nr 02(346), s. 62–63; <http://nekrologi.wyborcza.pl/0,11,,440674,Marian-Piotrowicz-nekrolog.html> [dostęp: 29.01.2019]. Telewizja lokalna nadała krótkie migawki z uroczystości pogrzebowych prezentując krótkie wypowiedzi kolegów kombatantów. Fragment mojej wypowiedzi (30.01.2019) zaprezentowała TV Śląsk.

W uroczystości pogrzebowych uczestniczyła również rodzina z Szadku i Zduńskiej Woli oraz delegacja mieszkańców. Jak oświadczył jeden z jej członków *przybyliśmy, aby powiedzieć Panu Panie Pułkowniku Marianie, że Szadek pamięta.*

Bibliografia

- Atlas Podziemia Niepodległościowego 1944–1956*, IPN, Warszawa 2007.
- Jaskólski W., „Wroniec”. *Z działalności ZWZ–AK na Ziemi Sieradzkiej 1939–1945*, Łódź 2000, firma wydawnicza IMOR na zlecenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych.
- Lesiakowski K., *Konspiracja 1939–1945*, [w:] *Sieradz. Dzieje miasta*, Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Łodzi, Urząd Miasta Sieradza, Łódź–Sieradz 2014, s. 145–167.
- Lesiakowski K., *Sieradz. Dzieje miasta od 1939 roku*, Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Łodzi, Urząd Miasta Sieradza, Łódź–Sieradz 2014.
- Mielczarek J., *Powiat sieradzki w latach okupacji hitlerowskiej*, [w:] J. Śmiałowski (red.), *Szkice z dziejów sieradzkiego*, Łódź 1977.
- Ossowski A., *Struktury terytorialne organizacji niepodległościowych Okręg Łódź AK VII 1944–1945*, [w:] *Atlas polskiego podziemia niepodległościowego*, IPN, Warszawa 2007, s. 380.
- Piotrowicz M. (red.), *By czas nie zatarł i niepamięć*, ŚZŻAK w Katowicach, Katowice 2009.
- Piotrowicz M., *Okręg Śląski Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej w 20-lecie istnienia*, [w:] M. Piotrowicz (red.), *By czas nie zatarł i niepamięć*, Katowice 2009, s. 178.
- Protokół z Walnego Zebrania Sprawozdawczo-Wyborczego Kola ŚZŻAK w Szadku z 26 kwietnia 1997 r.* (w zbiorach pracowni historycznej Szkoły Podstawowej w Szadku).
- Sowa P., *Komendanci ZWZ–AK w obwodzie sieradzkim*, Zduńska Wola 2002, s. 8.
- Stefańska D., *Szkoła w Szadku we wspomnieniach i na starej fotografii*, „Biuletyn Szadkowski” 2006, t. 6.
- Żołnierze żelaznych szlaków 1939–1945. Wspomnienia polskich kolejarzy*, MON, Warszawa 1988.

Prasa

- Łódź pamięta o żołnierzach AK*, „Dziennik Łódzki” z 18.02.2008 r.
- Stulczewski J. (oprac.), *Odeszli na wieczną wartę. Ppłk inż. Marian Piotrowicz ps. „Kometka”*, „Biuletyn Informacyjny”, luty 2019, rok XXIX, nr 02(346), s. 62–63.
- Urodziny kapitana. Uroczystość Instytutu Pamięci Narodowej*, „Śląski Dziennik Zachodni”, Katowice, 6 marca 2003, s. 2.

Archiwum ŚZŻAK Okręg Łódź Koło Szadek

Protokół z Walnego Zebrania Sprawozdawczo-Wyborczego Koła ŚZŻAK w Szadku z 26 kwietnia 1997 r. (w zbiorach pracowni historycznej Szkoły Podstawowej w Szadku).

Relacja Feliksa Sędzikowskiego dotycząca ruchu oporu od 1939. Przyjął i opracował Przemysław Sowa w sierpniu 1992 r.

Sprawozdanie Zarządu Koła ŚZŻKA w Szadku z działalności w okresie od 5 marca 1994 do 25 kwietnia 1997 na Walnym Zebraniu Sprawozdawczo-Wyborczym (26 kwietnia 1997 r.)

Archiwum Państwowe w Łodzi

Relacja Walentego Wesołowskiego opracowana przez Jadwigę Kozłowską, była komendantką WSK ZWZ–AK na Sieradz, ps. „Kora”, „Jagna” z kwietnia 1969 i stycznia 1970 r.

Relacja Stanisława Bednarka ps. „Smuga” dowódcy plutonu w rejonie gminy Szadek. Łódź 28 luty 1970 r. i z 7 kwietnia 1970 r.

Informacje i kopie dokumentów przekazane przez Mariana Piotrowicza w ramach współpracy ze Światowym Związkiem Żołnierzy Armii Krajowej w Szadku

Arkusze Ewidencyjne Komisji Weryfikacyjnej Koła byłych Żołnierzy AK Londyn, Katowice do London WG ORF 240 King Street, 25 grudnia 1989 r. Rękopis Mariana Piotrowicza w posiadaniu autorki.

Deklaracja uczestnictwa w Stowarzyszeniu Żołnierzy Armii Krajowej okręgu Śląskiego (9 grudnia 1989 r.), rękopis – kopia.

Informacja o działaniach jednostki AK w rejonie Szadek (obwód Sieradz, okręg AK Łódź) w czasie od odwołania okresu czujności (sierpień 1944) do wkroczenia oddziałów Armii Czerwonej do Szadku – 20 stycznia 1945 r. (Szadek maj 1993).

Kwestionariusz Ministerstwa Pracy i Polityki Socjalnej dla osoby ubiegającej się o uznanie uprawnień kombatanckich Marianowi Piotrowiczowi (18 kwietnia 1991 r.), maszynopis.

Legitymacja Krzyża Armii Krajowej nr 39827 (28 lutego 1987 r.), kopia.

List Mariana Piotrowicza do Czesława Adamkiewicza (Katowice, 26 maja 1996 r.).

Oświadczenie komendanta rejonu konspiracyjnego Organizacji „SSA” Ludwika Osinśkiego „Orlicza”. Radziejów dn. 22 lutego 1975 r.

Oświadczenia świadków o pracy konspiracyjnej w ZWZ–AK Mariana Piotrowicza „Komety”:

Czesława Adamkiewicza „Kuby” (17 luty 1991 r.).

Danieli Ludwickiej „Wiernej” (Katowice 30 maja 1994 r.).

Jerzego Kobackiego „Mały Gryf” (Szadek 2 kwietnia 1993 r.).

Józefa Niedźwieckiego „Miś” (15 września 1995 r.).

Józefa Sadowskiego „Sępa” (Szadek, 17 marca 1991 r.).

Kazimierza Jerzego Magiera „Wilka” (Szadek, 17 marca 1991 r.).

Życiorys Danieli Ludwickiej, spisany w Radziejowie Kujawskim w 1994 r. (kopia w posiadaniu autorki).

Źródła internetowe

<http://nekrologi.wyborcza.pl/0,11,,440674,Marian-Piotrowicz-nekrolog.html> [dostęp: 29.01.2019].

<https://katowice.ipn.gov.pl/pl3/aktualnosci/49381,95-urodziny-plk-Mariana-Piotrowicza-w-Katowicach-26-marca-2018.html> [18.02.2019].

<https://katowice.wyborcza.pl/katowice/7,35063,24411517,zmarl-marian-piotrowicz-by-l-dlugoletnim-prezesem-slaskiego.html> [dostęp: 29.01.2019].

<https://tvs.pl/informacje/katowice-pogrzeb-pulkownika-mariana-piotrowicza-komety-zolnierz-armii-krajowej-zmarl-w-wieku-96-lat-wideo/> [dostęp: 30.01.2019].

<https://www.tvp.info/41026314/zarl-zolnierz-armii-krajowej-plk-marian-piotrowicz-ps-kometa> [dostęp 21.01.2019, aktualizacja: 26.01.2019].

<https://zdunskawola.naszemiasto.pl/arttykul/nnie-zyje-pochodzacy-z-gminy-szadek-plk-marian-piotrowicz,4971288,art,t,id,tm.html> [dostęp 28.01.2019].

[Artykuł wpłynął: kwiecień 2020; akceptacja: czerwiec 2020]

MARIAN PIOTROWICZ „KOMETA” (1923–2019)

Summary

Marian Piotrowicz was connected with Szadek through living and receiving education in this town, and conspiratorial activity in the structures of the Union of Armed Struggle – Home Army. He joined an underground organization in Szadek in March 1941, under the pseudonym „Kometa”. In a group headed by „Orlicz” he had the function of platoon commander responsible for arms and munitions transport, and recruitment of new members. After the war, in 1945, he left Szadek and completed education in the Mining and Metallurgy School in Cracow. As an engineer, he worked in the Mining Industry Plant in Bytom. He also worked as a teacher in schools of mining. After retirement he was engaged in forming the structures of a combatant organisation. President of the Silesian District of the World Union of Home Army Soldiers, very active in promoting the idea of the Polish Underground State. In 1989 he contributed to the integration of the combatant community in Szadek by establishing the local association of the World Union of Home Army Soldiers in Szadek.

Keywords: conspiracy, World Union of Home Army Soldiers, VI District Szadek